

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»

вул. Митрополита Василя Липківського, 36, м. Київ, 03035, тел./факс: (044) 248-25-13

08.12.2017 № 21.1/10-2783

На _____ від _____

Ректорам (директорам) інститутів
післядипломної педагогічної освіти

Про проведення III етапу
Всеукраїнської учнівської
олімпіади з економіки у 2017/2018 н. р.

Згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 02.08.2017 № 1112 «Про проведення Всеукраїнських учнівських олімпіад та турнірів з навчальних предметів у 2017/2018 навчальному році» III етап Всеукраїнської учнівської олімпіади з економіки буде проводитися серед учнів 9-11 класів у січні - лютому (до 06 березня) 2018 року.

Надсилаємо методичні рекомендації щодо проведення III етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з економіки у 2017/2018 н. р.

Просимо довести зазначені методичні рекомендації до відома відповідального за проведення олімпіади.

Додаток: 7 арк.

Т.в.о. директора

О.А. Дубовик

Додаток
до листа Інституту модернізації
змісту освіти
08.12.2017 № 21.1/10-2783

Методичні рекомендації щодо проведення III етапу Всеукраїнської олімпіади з економіки

Департаменти (управління) освіти і науки обласних, Київської міської державних адміністрацій розробляють правила (умови) проведення III етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з економіки у повній відповідності з вимогами Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади, турніри, конкурси з навчальних предметів, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт та конкурси фахової майстерності, (затвердженого наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 22.09.2011 № 1099 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 17 листопада 2011 року за № 1318/20056.

I. Кількісний склад учасників III етапу олімпіади

Кількісний склад учасників визначає відповідний оргкомітет III етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з економіки. Звертаємо увагу на дотримання вимог пункту 3.1 чинного Положення щодо допущення до участі в II, III та IV етапі олімпіади тільки тих учнів, які стали переможцями попереднього етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з економіки поточного навчального року.

До участі у III етапі Всеукраїнської учнівської олімпіади з економіки згідно з пунктом 3.5.1 Положення допускаються учні 9-11 класів – переможці II етапу, які включені до складу команди району (міста).

Учасники олімпіадних змагань мають право виступати за клас, не молодший, ніж клас їх навчання в школі. За бажанням учасник має право на загальних засадах брати участь у змаганнях серед учнів старших (порівняно з класом фактичного навчання) класів (пункт 1.2 Положення).

II. Науково-методичне забезпечення

III етап олімпіади з економіки проходить за завданнями, підготовленими регіональними предметно-методичними комісіями, склад яких затверджено наказами департаментів (управлінь) освіти і науки обласних, Київської міської державних адміністрацій.

Завдання III етапу мають враховувати тематику матеріалу, вивченого учнями відповідного класу на час проведення змагань. Олімпіадні завдання мають забезпечувати можливість якнайповнішого розкриття здібностей учнів.

З метою забезпечення наступності у проведенні III та IV етапів радимо при складанні завдань III етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з економіки орієнтуватися на рівень складності завдань IV етапу олімпіад попередніх років та, зокрема, змісту й структури завдань XX Всеукраїнської учнівської олімпіади з економіки (журнал «Географія та економіка в рідній школі», № 11 (189), 2017, журнал «Економіка в школах України» № 6 (151), 2017.

Пропонуємо також використовувати матеріали Всеукраїнських учнівських олімпіад з економіки, надруковані у фахових виданнях, та посібники, рекомендовані Міністерством освіти і науки України для використання в загальноосвітніх навчальних закладах. Перелік таких посібників подається на офіційному веб-сайті Міністерства освіти і науки України (www.mon.gov.ua).

III. Зміст олімпіадних завдань

Олімпіадні завдання розробляються та затверджуються на засіданнях предметно-методичних комісій та доводяться до відома всіх членів журі. Зміст олімпіадних завдань включає основні категорії та поняття, що вказані в додатку цих рекомендацій.

IV. Формат та регламент проведення III етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з економіки, оцінювання робіт учасників

Олімпіада з економіки триває 4 астрономічні години. Завдання включають 30 тестових завдань, два творчі завдання, три задачі. Тестові завдання можуть бути подані як двадцять теоретичних і десять розрахункових тестів. Розв'язання творчих завдань передбачає алгоритм можливої відповіді. А саме:

Вид роботи	Кількість балів	Час для виконання
1. Тестові завдання 30 тестів	20 тестів x 1 бал = 20 балів 10 тестів x 2 бали = 20 балів Всього 40 балів	60 хвилин
2. Творче завдання	2.а.-15 балів 2.б.-10 балів Всього 25 балів	не більше 45 хвилин
3. Рішення задач (три задачі)	1 задача – 10 балів 1 задача – 15 балів 1 задача – 20 балів Всього 45 балів	не більше 2 годин

Задачі повинні мати розв'язання з повним поясненням. Розв'язування завдань не передбачає використання калькуляторів.

V. Формування журі III етапу олімпіади та призначення експертів-консультантів

Звертаємо увагу, що до складу журі III етапу олімпіади, крім вчителів та методистів, слід залучати науковців і викладачів вищих навчальних закладів.

Проте журі змагань не повинно складатись переважно з фахівців одного навчального закладу.

Експертами-консультантами рекомендуємо призначати авторитетних фахівців, які мають вчене звання доцента або професора та/або науковий ступінь доктора чи кандидата наук та мають значний досвід у проведенні й науково-методичному забезпеченні економічних олімпіад.

Доцільно, щоб голова журі олімпіади та експерт-консультант були працівниками різних установ.

VI. Визначення переможців III етапу олімпіади

При визначенні переможців змагань слід дотримуватись вимог пункту 5.4 чинного Положення, зокрема вимоги, що переможцем не може бути учасник, який за результатом виступу набрав менше, ніж третину від максимально можливої сумарної кількості балів.

Переможці III етапу олімпіад нагороджуються дипломами I, II, III ступенів окремо за класами у кількості, яка не перевищує 50% від загальної кількості учасників змагань відповідного класу з орієнтовним розподілом кількості дипломів у співвідношенні 1:2:3.

У разі виникнення суперечливих питань учні можуть подати заяву на апеляцію, але апеляція не означає обов'язкову зміну оцінки.

VII. Подання звітів та заявок на участь у IV етапі олімпіади

Звіти про проведення змагань разом із текстами завдань III етапу та заявки на участь команд у IV етапі Всеукраїнської олімпіади з економіки слід подати до 06 березня 2017 року на адресу 03035, м. Київ, в Митрополита Василя Липківського, 36, відділ роботи з обдарованою молоддю.

Форма цих документів визначається додатками 1 і 2 до Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади, турніри, конкурси з навчальних предметів, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт та конкурси фахової майстерності.

Додаток
до методичних рекомендацій
щодо проведення III етапу
Всеукраїнської олімпіади з
економіки

№ _____

Основні категорії та поняття	Клас
<p>Виробничі ресурси. Продукт економічної діяльності: його структура та призначення. Потреби споживача: зміст та класифікації. Структура споживчих благ. Ефективність: економічний зміст та оцінка. Продуктивність праці. Виробництво: організаційні форми, структура та інфраструктура.</p>	9, 10,11
<p>Споживач як основний суб'єкт сучасної економіки. Корисність споживчого блага і способи її оцінки. Граничне споживче благо і гранична корисність. Закон спадної граничної корисності. Бюджет споживача. Ознаки раціонального споживача. Закон (правило) оптимізації корисності споживача.</p>	9, 10,11
<p>Виробничі можливості. Повна зайнятість ресурсів і повний обсяг виробництва. Крива виробничих можливостей. Поняття граничної норми заміщення. Альтернативна вартість.</p>	9, 10,11
<p>Сутність та основні елементи економічної системи: економічні суб'єкти, способи координації діяльності, відносини власності. Зміст економічного кругообігу. Ринкова, командна, мішана економіка: принципи організації, схеми кругообігу. Ринкове вирішення основних проблем економіки: що, як, для кого виробляти</p>	9, 10
<p>Ринковий попит: зміст, функція попиту від ціни. Ефект доходу та заміщення. Крива індивідуального попиту. Ринкова пропозиція: зміст, функція пропозиції від ціни. Крива індивідуальної пропозиції. Нецінові чинники попиту та пропозиції. Надлишок виробника і споживача. Роль рівноважної ціни у ринковому саморегулюванні. Причини та наслідки неринкового ціноутворення</p>	9, 10,11
<p>Економічний зміст еластичності попиту. Особливості розрахунку показника еластичності попиту. Чинники, що впливають на еластичність попиту за ціною. Економічний зміст еластичності пропозиції за ціною. Врахування еластичності при ціноутворенні, оподаткуванні та формуванні торгівельних відносин з іншими країнами</p>	10,11

2	Продовження додатка
Сутність грошей. Зміст функцій засобу обігу, платежу, міри вартості та засобу нагромадження. Види грошей за матеріальними носіями: монети, паперові, чек, вексель, кредитна картка.	10
Готівкові та депозитні гроші. Сучасні електронні гроші. Форми міжнародних грошей. Грошова маса: показники M0, M1, M2, M3. Стійкість національних грошей та курс національної валюти. Рівняння Фішера.	11
Спільні ознаки ринків виробничих ресурсів: праці, капіталів, землі Ринок праці: об'єкт купівлі – продажу, суб'єкти ринку. Попит і пропозиція на ринку праці. Ринок капіталу як ринок кредитних ресурсів та фізичного капіталу. Попит і пропозиція на ринку капіталу. Ринок землі: об'єкти купівлі – продажу, суб'єкти ринку. Ціна землі. Попит і пропозиція на ринку землі. Ринок інформації: об'єкти купівлі – продажу, суб'єкти ринку. Особливості формування попиту і пропозиції на ринку інформації.	10,11
Дохід як ціна виробничих ресурсів (праці, капіталу, землі). Загальне правило ринкового формування доходів. Чинники диференціації заробітної плати. Роль уряду та профспілок у формування заробітної плати. Типові системи заробітної плати. Чинники диференціації позичкового відсотку на ринку кредитних ресурсів. Особливості формування доходу власників цінних паперів. Курс акції. Дохід від інвестицій на ринку фізичного капіталу. Дисконтування вартості доходу від інвестування у бізнесовий проект.	10,11
Взаємозв'язок структури та інфраструктури ринку. Товарні біржі. Фондова біржа у функціонуванні ринку капіталів та ринку цінних паперів.	10
Оцінка стану ринку за індексами фондового ринку. Банки у функціонуванні ринку капіталів та грошей. Інші фінансово-кредитні посередники – страхові компанії, трасти, інвестиційні та страхові фонди у функціонуванні ринку капіталів. Служби зайнятості у функціонуванні ринку праці. Організація їх діяльності та роль уряду у функціонуванні.	11
Види ринкових структур; досконала (чиста конкуренція), чиста монополія, монополістична конкуренція та олігополія. Критерії розмежування окремих видів ринкових структур та галузі їх ймовірного існування. Ознаки чистої конкуренції та особливості поведінки підприємств за умови її існування. Ознаки монополії, основні причини виникнення монополії. Монополія та цінова дискримінація. Антимонопольне регулювання. Ознаки олігополії, Позитивний ефект від масштабу. Ознаки монополістичної конкуренції. Диференціація продукту та способи її поглиблення. Економічні наслідки існування монополістичної конкуренції.	10,11

3	Продовження додатка
Правила оптимальної поведінки підприємств на олігополістичному ринку. Ціноутворення при олігополії. Олігополія і економічна ефективність.	11
Зміст виробничої функції: залежність між витратами ресурсів та максимальним обсягом виробництва.	10
Поняття двофакторної виробничої функції. Функція Кобба – Дугласа. Графічна інтерпретація виробничої функції. Ефект від масштабу і виробнича функція.	11
Економічні витрати та їх складові: явні та неявні витрати. Зв'язок доходів та витрат. Валовий доход, або загальний виторг (TR). Нормальний прибуток як елемент неявних витрат. Бухгалтерський та економічний прибуток. Витрати підприємства і обсяги виробництва. Граничні витрати і закон спадної віддачі ресурсів	10,11
Максимізації економічного прибутку фірми за умов чистої конкуренції Визначення максимального прибутку за порівняння загального виторгу (TR) та загальних витрат (TC) Визначення максимального прибутку за порівняння граничного виторгу (MR) та граничних витрат (MC). Закон максимізації прибутку $MC = MR$. Мінімізація збитків та повне банкрутство підприємства	10,11
Суб'єкти національної економіки як цілого. Загальна рівновага національної економіки. Відповідність сукупних доходів і витрат, сукупного попиту і пропозиції. Їх визначеність, структурні елементи та графічна інтерпретація. Кейнсіанська та неокласична аргументація механізму формування загальної рівноваги Циклічність як форма руху національної економіки. Види циклів та основні причини економічних коливань. Криза у національній економіці	11
Визначення обсягу ВВП за різними методами: за сумою доданих вартостей, за доходами, за витратами Національне споживання та національне заощадження. Використання ВВП, інших показників для міжнародних порівнянь Номинальний та реальний ВВП: зміст і особливості розрахунку. Дефлятор ВВП як показник рівня цін.	11
Безробіття як результат порушення рівноваги на ринку праці. Оцінка рівня безробіття. Види безробіття. Повна зайнятість і природне безробіття. Наслідки безробіття для економіки та суспільства. Оцінка втрат від безробіття за законом Оукена. Засоби обмеження безробіття. Інфляція як результат порушення рівноваги товарного ринку. Оцінка рівня інфляції. Індекс цін та темп інфляції. Види інфляції за	11

4	Продовження додатка
ознаками темпу та очікування. Інфляція попиту, витрат, грошей Наслідки неочікуваної інфляції. Антиінфляційні заходи. Зв'язок інфляції та безробіття. Модель кривої Філіпса	
Зміст фінансової політики уряду: цілі та інструменти Податкова система. Види податків, суб'єкти, об'єкти та принципи оподаткування. Податкові пільги Позитивні та негативні наслідки оподаткування. Об'єктивна межа оподаткування. Модель кривої Лафера. Інші (крім податків) надходження до державного бюджету. Видатки державного бюджету: основні елементи та їх призначення. Роль видатків у стимулюванні економіки. Балансування державного бюджету. Дефіцит (профіцит) бюджету. Державний борг. Безпечна межа дефіциту державного бюджету та державного боргу	11
Зміст грошової політики уряду: цілі та інструменти. Попит на гроші та пропозиція грошей. Регулювання урядом пропозиції грошей. Грошовий мультиплікатор. Банківська система країни як об'єкт урядового регулювання. Роль Національного (центрального) банку у банківській системі країни. Комерційні банки та інших елементів банківської системи країни: зміст діяльності. Урядова політика «дорогих» та «дешевих» грошей у регулюванні економіки	11
Міжнародний поділ праці як передумова світової торгівлі. Сучасний стан світової торгівлі: світові лідери і аутсайтери Пояснення причин торгівлі у теорії абсолютних та відносних переваг	10, 11
Торговий баланс країни. Основні чинники експорту та імпорту Обмеження міжнародної торгівлі: основні причини та наслідки. Урядова політика протекціонізму та лібералізму. Форми торговельних обмежень: тарифні та нетарифні. Етапи розвитку СОТ як прояв лібералізації зовнішньої торгівлі. Основні вимоги до членів СОТ. Переваги та обмеження членства в СОТ. Європейська інтеграція. Етапи розвитку та сучасні тенденції у Європейському Союзі (ЄС)	11
Елементи міжнародної валютної системи: міжнародна ліквідність, валютні ринки, механізми встановлення валютних курсів, міжнародні інститути валютного регулювання Еволюція міжнародної валютної системи: система золотого стандарту, система золотовалютного стандарту, система регульованих плаваючих валютних курсів. Європейська валютна	11

система у XXI ст.. Форми міжнародних грошей: СДР та Євро. Формування валютного курсу: режими плаваючих та фіксованих курсів.	
Глобалізація як явище кінця XX ст. Об'єктивні причини глобалізації: посилення інтеграційних процесів та виникнення глобальних проблем. Основні глобальні проблеми: вичерпання ресурсів, забруднення довкілля, поглиблення нерівності між країнами Місце «великих» та «малих» економік у процесах глобалізації. Переваги глобалізації: використання сучасних технологій, урізноманітнення споживання, вища темпи економічного зростання. Основні загрози глобалізації: глобальні економічні (фінансові) кризи, втрата керованості національної економіки та національної ідентичності, підпорядкованість міжнародним кампаніям тощо. Способи протидії загрозам глобалізації	11